

אכילת פירות עם קדושת שביעת הרב ארי דוד קאהן

1. שמות פרק כג פסוק יא

והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן-תעשה
לקרמך לזיתך:

2. ויקרא פרק כה פסוק ו

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים
עמך:

3. משנה מסכת שביעית פרק ח

(ב) שביעית, נתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה, לאכל דבר שדרכו לאכל, ולסוד דבר שדרכו
לסוד. לא יסוד יין וחמץ, אבל סף הוא את השמן. וכן בתרומה ובמעשר שני. קל מהם,
שביעית, שנתנה להדלקת הנר:

4. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף סב עמוד א

חמרין מאי היא? דתניא: החמרין שהיו עושין מלאכה בפירות שביעית - שכון שביעית;
מאי שכון שביעית? אילימא דיהבינן להו שכר מפירות שביעית, נמצא זה פורע חובו
מפירות שביעית, והתורה אמרה: לאכלה - ולא לסחורה!

5. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה א

(א) * פירות שביעית (ב) ניתנו לאכילה ולשתיה (ג) ולסיכה ולהדלקת הנר * ולצביעה,
מפי השמועה למדו תהיה (ד) אף להדלקת נר ולצבוע בה צבע.

6. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ו הלכה א

אין עושין סחורה בפירות שביעית, ואם רצה למכור מעט מפירות שביעית מוכר, ואותן
הדמים הרי הן כפירות שביעית וילקח בהן מאכל ויאכל בקדושת שביעית, ואותו הפרי
הנמכר הרי הוא בקדושתו כשהיה.

7. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין

מצוה שלישית שאמרה תורה בפירות שביעית (ר"פ בהר) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה
ודרשו לאכלה ולא לסחורה. וזה דבר תורה הוא כמו שאמרו באחרון שלע"ז (סב א)
נמצא פורע חובו בפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה. וכן במקומות
רבים מן התלמוד (בכורות יב ב, ועיי' סוכה מ א, וש"נ) בא כלשון הזה. ונכפלה זאת
המצוה באמרו יתי' (משפטי כג) ואכלו אביוני עמך. שלא אמר לאביוני עמך תעזוב אותם
כמו שאמר (ר"פ קדושים) לעני ולגר תעזוב אותם בלקט ושכחה אבל לשון אכילה מזכיר
בהם הכתוב בכל מקום (שם ופי' בהר ב"פ). והנה העושה סחורה בהם עובר בעשה:

8. מגילת אסתר שכחת העשין

מצוה ג. נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שמה שדרשו חכמים לאכלה ולא
לסחורה אין פירושו שיהא מצוה באכילתם רק לאכלה הותר לכם ולא לעשות בהם
סחורה, וראיה שאין באכילתם מצוה ממה ששינו בפרק ח' משביעית (משנה ב')
שביעית ניתנה לאכילה ושתיה וסיכה כו', ולא קאמר שביעית מצוה באכילה ושתיה
וכו'. ואל תשתבש במה שאמר בגמרא ירושלמי בזה הפירוש על זאת המשנה בהלכה ב'
כיצד לאכול דבר שדרכו לאכול אין מחייבים אותו לאכול לא פת שעפשה ולא קניבת
ירק ולא תבשיל שנתקלקל צורתו, כי נראה מכאן שדוקא אלו הדברים שנתקלקלו אין
מחייבין אותו לאכלם אבל מה שהוא מתוקן וטוב חייב לאכול, זה אינו כי מה שאמרו
באלו שאין מחייבין אותו לאכול הוא משום דסדי"א דחייב לאכלם למען לא יפסדו

שהתורה אמרה לאכלה ולא להפסד קמ"ל שאינו חייב לאכלם מאחר שאינם ראויים לאכילה ובהיותם ראויים פשיטא כי אינו חייב ג"כ לאכלם שהרי אין כאן חשש שמא יפסדו מאחר שהם טובים. ומה שאמר עוד שהיא מצוה ממה שאמר העושה בהם סחורה עובר בעשה ואם כן הוי לאו הבא מכלל עשה שהוא עשה, כבר פירשתי במצוה הקודמת לזו פירוש זה המאמר בכל מקום ואיני צריך לכפלו. והראיה שהביא בעל זוהר הרקיע במצות עשה ס"ו להוכיח כי הוא מצוה ממה שאמרו בפרק בתרא דיומא (דף פ"ו:): משל לשתי נשים שלוקות בב"ד אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית והיתה לוקה שלא אכלה אותם כדרך אכילה ועברה על מה שכתוב לאכלה ואין זו אכילה, נ"ל שאינה ראויה דהיכן מצינו מלקות בעובר על מצות עשה והלא אין לוקין אלא על הלאוים וכדאיתא בגמרא ריש פרק אלו הן הלוקין (דף י"ג:): אלא הכי פירושו ועברה על מה שכתוב בתורה לאכלה שפירושו שהותר לו לאכלה ולא להפסד. ...

9. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד ב

שְׁנֵי פְּרָנְסִים טוֹבִים עָמְדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, מִשָּׁה וְדָוִד. מִשָּׁה אָמַר, יִכְתֹּב סוּרְחָנִי, שְׁנֹאֲמַר, (דברים לב) "יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי" להקדישני'. דָּוִד אָמַר, אֵל יִכְתֹּב סוּרְחָנִי, שְׁנֹאֲמַר, (תהלים לב) "אֲשֶׁרִי נְשׂוּי פִשְׁעֵי כְּסוּי חֲטָאָה". מִשָּׁל דְּמִשָּׁה וְדָוִד, לָמָּה הִדְבַּר דּוֹמָה? לְשֵׁנֵי נְשִׁים שְׁלָקוּ בְּבֵית דִּין. אַחַת קִלְקְלָה, וְאַחַת אֶכְלָה פְּגִי שְׁבִיעִית. אֲמָרָה לָהֶם אוֹתָהּ שְׁאֶכְלָה פְּגִי שְׁבִיעִית, , בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, הוֹדִיעוּ עַל מָה הִיא לּוֹקָה, כִּי שְׁלָא יֵאמְרוּ, עַל מָה שְׁזוּ לּוֹקָה - זֶה לּוֹקָה. מִיָּד הִבִּיאוּ פְּגִי שְׁבִיעִית, וְתָלוּ לָהּ בְּצַנְאָרָה, וְהִיוּ מַכְרִיזִין לַפְּנִיהַּ וְאוֹמְרִין, עַל עֲסָקִי שְׁבִיעִית הִיא לּוֹקָה:

10. רש"י מסכת יומא דף פו עמוד ב

לשתי נשים - שלוקות. אחת קלקלה - זנתה, והתרו בה למלקות, כך, דור המדבר מתו במדבר שהאמינו למרגלים, ומשה מת במדבר על שמעו נא המורים, אמר: יכתב סורחני, שלא יאמרו אף אני קלקלתי כמותם. פגי שביעית - תאנים שלא בישלו כל צרכן, ורחמנא אמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (ויקרא כה) לאכלה ולא להפסד.

11. רש"י מסכת יומא דף פו עמוד ב

רש"י ד"ה אחת קלקלה. וע"י רש"א. אבל אנו קיי"ל כר"ע במכות (יג ב) דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו. והכא יל"פ בפנויה וזנתה עם אחד מחייבי כריתות. אבל יותר נל"פ דהכוונה בכאן על מכת מרדות. וכמו שפרש"י בקדושין (פא) ד"ה מלקין ובד"ה אתה מוציא לעז ודומיא דפגי שביעית דאין בהם רק לאו הבא מכלל עשה [ודברי בעל מגילת אסתר במ"ע ג' שהוסיף הרמב"ן ע"ש. תמוהין. דמה יושיענו זה שהתרו בה. אטו אם מתרין להעובר מ"ע ילקה]:

12. דרך אמונה - ביאור ההלכה ה' שמיטה ויובל ה:א - רב חיים קנייבסקי

* פירות שביעית ניתנו לאכילה. ע"י בד"א שהבאנו דעת מרן שאין מצוה באכילת פירות שביעית (דלא כמג"א בדעת רמב"ן) וכונת הרמב"ן רק שהוא לאו הבא מכלל עשה שלא יעשה סחורה וכן כונת הרשב"ץ בס' זוהר הרקיע מ"ע ס"ז שעל הפסד עובר בעשה ולכן המפסיד פירות שביעית לוקה מכת מרדות מדרבנן שעבר על העשה עיין שם ועיי"ש שדעתו דגם בתרומה ומע"ש אין חיוב לאכלם אלא שאם אכלם מקיים מצוה שהרי מברכים עליה ונראה דגבי שביעית אפ"י אם אוכלם אין מקיים מצוה שהרי לא מצוינו ברכה באכילת פירות שביעית כמו שמצינו באכילת תרומה ומע"ש וביומא ע"ד ב' ולא אביא את התרומה (ובתו"כ אחרי וכן בירו' ריש פרק יוהכ"פ גרסי' את התרומה ומע"ש) שהיא בקום אכול ולא קאמר שביעית ובפסחים ע"ב ב' ויבמות ל"ד א' מבואר דאוכל תרומה מיקרי טועה בדבר מצוה (אלא דדנו אם בכל טועה בדבר מצוה בעי זמנו בהול או לא) ופטור אם אכל באיסור ואילו באוכל פירות שביעית לא מצוינו דמקרי טועה בדבר מצוה ואף שראיות אלו אינן מכריחות מ"מ מפשטות הדברים נראה שאין באכילת פירות שביעית שום מצוה והחילוק נראה דבמע"ש כתיב ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר

דגנך וגו' ובתרומה כתיב עבודת מתנה אתן את כהונתכם וקאי על אכילת תרומה כמבואר בפסחים ע"ג א' הרי התורה קראה עבודה אבל בפירות שביעית לא כתיב אלא והיתה שבת הארץ לכם לאכלה היינו שהתורה צוותה להפקיר כדי שיהא לכולם לאכול וכמש"כ ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה אבל לא כתיב ואכלת אלא מדכתיב לאכלה דרשי' שלא יפסיד ולא יעשה סחורה אולם כשהגיע זמן הביעור אפשר שיש מצוה לאוכלה והוא בכלל מצות ביעור דדרשי' כלה לבהמתך מן הבית אבל יתכן שאם ישאירנה עד אחר הזמן וישרפנה מקיים ג"כ מצות ביעור וצ"ע

13. רמב"ן ויקרא פרק כה

(ז) ולבהמתך ולחיה - אם חיה אוכלת בהמה לא כל שכן שמזונותיה עליך, ומה תלמוד לומר ולבהמתך, הקיש בהמה לחיה, כל זמן שחיה אוכלת מן השדה אתה מאכיל לבהמתך מן הבית כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית, לשון רש"י מתורת כהנים (פרק א ח). והכילוי הזה לא פירש הרב מהו. וענינו, שיכלה הפירות אחר זמן מביתו להפקירן, והוא ביעור שביעית שהזכירו חכמים בכל מקום:

ואין הענין שיהיו הפירות אחר זמן הביעור אסורין בהנאה ובאכילה ויהא מחויב לאבדם, ולא מנו חכמים במשנה (סוף תמורה) פירות שביעית לא מן הנשרפים ולא מן הנקברים, ואינו אלא שהוא צריך לבערם מרשותו ולהפקירם לעניים ולכל אדם, כענין בערתי הקדש מן הבית (דברים כו יג). וכן שנינו (שביעית פ"ט מ"ח) העניים אוכלין אחר הביעור אבל לא העשירים דברי ר' יהודה, רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור. ופירוש עניים כל שלקטו הפירות משדות של אחרים מן ההפקר, ועשירים בעלי השדות עצמן שלקטו אותן מן השדות שלהם בהפקרם, ורבי יהודה אסרן להם מדבריהם מפני חשד, ורבי יוסי מתיר והלכה כדבריו:

ושנו בתוספתא (שביעית פ"ח ה"א - ה"ד), בראשונה היו שלוחי בית דין מחזרין על פתחי עירות, כל מי שמביא פירות לתוך ידו היו נוטלין אותן ממנו ונותנין לו מזון שלש סעודות והשאר מכניסין אותו לאוצר שבעיר, הגיע זמן תאנים שלוחי ב"ד שוכרין פועלים ועודרים אותן ועושים אותם דבילה וכו', הגיע זמן זיתים שלוחי ב"ד שוכרין פועלים ומוסקין אותן ועוטנין אותן בבית הבד וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותם באוצר שבעיר, הגיע זמן ענבים שלוחי ב"ד שוכרים פועלים ובוצרים אותם ודורכים אותם בגת וכונסים אותם בחביות ומכניסין אותם באוצר שבעיר, ומחלק להן מהן בערבי שבתות כל אחד ואחד לפי ביתו. הגיע שעת הביעור, עניים אוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור. ר' שמעון אומר עשירים אוכלין מן האוצר אחר הביעור. מי שיש לו פירות לחלק מחלקן לעניים. מי שיש לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור, מחלק מהן לשכניו ולקרוביו ולמיודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו ואומר אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול, וחוזר ומכניס לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו, כל זה שנוי בתוספתא. ולמדנו מפורש שאין ביעור אלא לבער הפירות מרשותו ולהפקירם:

ועשו להם תקנות מדבריהם, בראשונה היו בית דין עושין אוצר בכל עיר ועיר, מתחילת יציאת הפירות היו נוטלין אותם מיד מביאייהן ומכניסין אותן לאוצר, וכשיבא זמן לקיטת כל אותו המין כגון שבא זמן של (קציר) [קץ] ועת הבציר הגיע, ב"ד שוכרים פועלים ובוצרין ומוסקין ולוקטים כל אותו המין ודורכים ומוסקין בגת ובבית הבד כדרך שאר השנים, ונותנים לאוצר שלהן, ואלו הפירות המכונסים לאוצר בית דין אינן צריכין ביעור אחר שכבר מבוערין הם מן הבית, ואחד עניים ואחד עשירים מותרין לאחר הביעור לקבל מהם מיד ב"ד ולאכלו. וכל זו התקנה והטורח של ב"ד, מפני חשד שלא יבאו לעכבם או לעשות מהם סחורה: ...

14. ספר אתון דאורייתא - כלל י רב יוסף ענגל

עוד האריכו האחרונים בספריהם בחידוש סברא דכל איסורים דרבנן אך איסורי גברא המה לא איסורי חפצא ודבריהם מפורסמים... ונלעני"ד בזה עפ"י ספיקן של האחרונים הנ"ל שנסתפקו לומר דאע"ג דאיסורי תורה איסורי חפצא נינהו עכ"ז איסורים דרבנן הוי רק איסורי גברא לחוד וזה בעבור שהחכמים לא היו בכחם להטיל איסור על החפץ המותר בעצם רק שיש להם כח לומר אל האדם שישמע דבריהם ואם איננו שומע לדברי חכמים ה"ז עבריין ורשע אבל להשים איסור על עצמות החפץ דבר זה מסור רק אל השי"ת לבד לרחק ולקרב החפצים בעצמותם כי לדי' הארץ ומלואה וכל החפצים שלו... וע"ע ביו"ד סי' פ"א בש"ך סי"ק כ"ו שכו' דאע"ג דבאיסור דרבנן אין מצווין להפריש את הקטן מ"מ ראוי להפרישו מפני שדבר האסור מטמטם את הלב ומוליד לו טבע רע בזקנותו עש"ה ומוכח גם מזה דאיסורים דרבנן ג"כ איסורי חפצא נינהו וע"כ מפאת היות המאכל איסור בעצמותו ע"כ הוא מטמטם את הלב ומוליד טבע רע אף שהקטן אינו מצווה עליו: עוד נלעני"ד להביא רא"י דאיסורים דרבנן המה גם איסורי חפצא ושיש כח לחכמים להשים איסור ופסול על עצמיות החפץ ושלא אל האדם לבד דבריהם נאמרים וזה

15. בתורתו של ר' גדליה עמוד קצו

קדושת פירות שביעית

הגמרא אומרת בכמה מקומות שפירות שביעית קדושים בקדושת שביעית. מה המובן של קדושת שביעית? 'קדוש' בכל מקום הוא דבר הדורש התייחסות מיוחדת, כמובן התייחסות חיובית (ויש גם 'קדש' במובן של התייחסות מיוחדת לשלילה, כמו "לא יהיה קדש", "פן תקדש"). עולה במחשבה ראשונה שאם הפירות קדושים, הרי שאכילתם האמורה בתורה, "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", היא כמו אכילת קדשי מזבח, שמצוה לאוכלם, וכמובן שאסור להפסיד אותם או לבזותם. האם זה נכון? האם מה שקדוש בקדושת שביעית יש חיוב לאוכלו, או שהקדושה היא רק האיסור להפסידו או לבזותו? בקדשים אכילת האדם הוקשה לאכילת המזבח. האכילה, בין של הכהנים בין של ישראל בקדשים קלים, היא אכילה לפני ה', עבודה, והיא חלק ממצות הקרבן. אבל בשביעית לא מצינו מצות אכילה. אכילת פירות שביעית אינה עבודה. מצינו רק איסור להפסיד פירות שביעית, "לאכלה ולא להפסד". אמנם גם אל פירות חולין צריך להתייחס כמתנה שהקב"ה נותן לך, ולא להשחיתם. אבל יש הבדל דרגות בין פירות חולין לפירות שביעית. בפירות חולין יש איסור בל תשחית, אבל אם הם גורמים לאדם טורח גדול או מונעים ממנו ריוח — מותר לו להפסידם ואין זו השחתה. לעומת זאת לגבי פירות שביעית התורה דורשת יחס מיוחד, יחס של כבוד, ואסור לגרום להם שום הפסד. אתה לא חייב לאכול, אבל הפירות האלה ניתנו לך לאכלה, ולשימושים נוספים הנלמדים מ"לכם", ולא להפסד. מאותה מלה, "לאכלה", לומדים גם "לאכלה ולא לסחורה", כי מטרת השביעית היא שהפירות יעמדו לאכילה לכל, אפקעתא דמלכא, ושלא תתייחס אליהם כאל רכוש.

